

De socialisten

De angst voor de leer van de te Londen wonende econoom Karl Marx was hier te lande opgevlamd toen de pers in de lente van 1871 twee maanden volgestaan had met de relazen over de Parijse commune: eerste, kortstondige voorbeeld van een socialistisch of communistisch bewind. Toen de in 1864 opgerichte, vooral door Marx gestimuleerde Eerste Arbeiders-Internationale ruim een jaar na de Commune in Den Haag wilde congresseren, oefenden conservatieve krachten sterke pressie op de regering uit, zodanige gevaarlijke samenkomsten te verbieden. Twaalfhonderd Haagse burgers ondertekenden petitionnementen in die geest. Waren niet, aldus de hoofdredacteur van het conservatieve *Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage*, de leden dier Internationale 'door geheel de wereld berucht als bandeloze leden van de maatschappij, als rustverstoorders in elke staat, als boeven, als misdadigers volgens het gemene recht' ¹ De liberale regering zag voor een verbod geen reden. Wel liet de plaatselijke commandant der residentie aan de manschappen der garnizoenswachten scherpe patronen uitreiken. Hij kreeg steun. Nog vóór de opening verklaarde de voorzitter van de Haagse Werkliedenvereniging dat zijn leden bereid waren, 'desnoods met de wapenen in de hand tegen de Internationale, als zij openlijk de orde verstoorde, op te treden.'²

Vier dagen van besloten vergaderingen verliepen zonder noemenswaardig incident. Voor de felle ideologische strijd die op het congres gevoerd was tussen Marx en de Russische anarchist Bakounin – strijd die spoedig tot de opheffing der Internationale zou leiden –, had men geen belangstelling of men beschouwde hem als een tot bedotterij opgevoerde klucht: 'Twee Joden weten wat een bril kost', oordeelde het rooms-katholieke dagblad *De Tijd*.³ Van de schaarse Nederlandse deelnemers werd één, H. Gerhard, door zijn Amsterdamse kleermakerspatroon ontslagen.⁴

Gerhard was het geweest die drie jaar tevoren met behulp van enkele figuren uit de vroege vakbeweging en uit de Vrijdenkersvereniging 'De Dageraad' de Nederlandse sectie van de Eerste Internationale opgericht had. In 1881 werd hij voorzitter van de eerste Sociaal-Democratische Bond. Toen hij vijf jaar later stierf, was het leiderschap al overgenomen door de man die als de eerste werkelijke verkondiger van het socialisme in ons land

¹ Een overzicht van de reacties der publieke opinie in mijn onuitgegeven studie 'Nederland en het Haagse congres der Eerste Arbeiders-Internationale' (1936), Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam, Int. 100/185.

² A.v., p. 14. ³ *De Tijd*, 11 sept. 1872, aangehaald a.v., p. 20. ⁴ W. H. Vliegen: *De dageraad der volksbevrijding*, dl. I (1905), p. 13.